

Development of Adult Reading Motivation Scale: A Validity and Reliability Study

Ersin Palabiyik^{1,a,*}

¹Munzur Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, Tunceli, Türkiye

*Corresponding Author

ARTICLE INFO

Research Article

Received : 28.03.2023

Accepted : 11.03.2024

Keywords:

Motivation

Reading motivation

Scale development

Validity

Reliability

ABSTRACT

Reading motivation is defined as one's motivation towards one's goals and beliefs about reading. Reading motivation is affected by the activities, interactions and learning of the individual with the text. In order for the text to be understood, the motivation for reading must be at a high level. Thanks to the reading motivation, the reader can regulate the purpose of reading, his mental activities, reading methods and the amount of reading. In this study, it is aimed to contribute to the studies to be carried out in this field by developing a scale with validity and reliability studies to determine the reading motivation of adults. The research is a quantitative study and was carried out using the scanning model. The sample of the study consists of adult individuals. After the literature review, an item pool of 52 items was created and presented to the expert opinion. In line with expert opinions, some items were removed from the scale form and reduced to 38 items. This form, which includes personal information at the beginning, was applied to a total of 209 people. The construct validity of the scale was examined by factor analysis and item-total correlations. As a result of the analysis, a 5-factor scale consisting of 28 items was obtained. Twelve of the items in the scale were collected in the first factor, 5 in the second factor, 2 in the third factor, 3 in the fourth factor and 6 in the fifth factor. The Cronbach Alpha coefficient obtained from the 28 items in the scale was calculated as 0.929. According to these results, it can be said that a valid and reliable measurement tool was developed.

Türk Akademik Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, 7(1): 59-66, 2024

Yetişkinlere Yönelik Okuma Motivasyonu Ölçeği Geliştirme: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması

MAKALE BİLGİSİ

Araştırma Makalesi

Geliş : 28.03.2023

Kabul : 11.03.2024

Anahtar Kelimeler:

Motivasyon

Okuma motivasyonu

Ölçek geliştirme

Geçerlik

Güvenirlik

ÖZ

Okuma motivasyonu, kişinin okumayla ilgili hedef ve inançlarına yönelik motivasyonu olarak tanımlanmaktadır. Okuma motivasyonu, bireyin gerçekleştirdiği aktivitelerden, etkileşimlerden ve metin ile öğrenmesinden etkilenmektedir. Okunulan metnin anlaşılabilmesi için okumaya yönelik motivasyonun üst düzeyde olması gerekmektedir. Okuma motivasyonu sayesinde okuyucu okuma amacını, zihinsel faaliyetlerini, okuma yöntemlerini ve okuma miktarını düzenleyebilir. Bu doğrultuda yapılan çalışmada, yetişkinlerin okuma motivasyonlarını tespit etmeye yönelik olarak geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmış bir ölçek geliştirilerek bu alanda yapılacak olan çalışmalara katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Araştırma nicel bir çalışma olup, tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklemini yetişkin bireylerden oluşmaktadır. Yapılan literatür taraması sonrası 52 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuş ve uzman görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşleri doğrultusunda bazı maddeler ölçek formundan çıkarılarak 38 maddeye düşürülmüştür. Başlangıç kısmında kişisel bilgilerin de yer aldığı bu form, toplam 209 kişiye uygulanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliği, faktör analizi ve madde toplam korelasyonlarına bakılarak incelenmiştir. Yapılan analizler neticesinde 28 maddeden oluşan 5 faktörlü bir ölçek elde edilmiştir. Ölçekteki maddelerin 12'si birinci faktörde, 5'i ikinci faktörde, 2'si üçüncü faktörde, 3'ü dördüncü faktörde ve 6'sı beşinci faktörde toplanmıştır. Ölçekteki 28 maddenin genelinden elde edilen Cronbach Alpha katsayısı ise 0,929 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bu sonuçlara göre geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirildiği söylenebilir.

^a ersinpalabiyik@munzur.edu.tr

^{id} <https://orcid.org/0000-0002-4269-902X>

Giriş

Okuma, yazar ve okuyucu arasında etkili iletişime dayalı olarak uygun bir yöntem ve hedef doğrultusunda gerçekleştirilen, aynı zamanda ön bilgilerin kullanıldığı anlam kurma süreci olarak tanımlanmaktadır (Akyol, 2005). Okuma, bireylerin kişisel, akademik ve sosyal olarak gelişimine katkı sağlayan önemli bir etkidir. (Yıldız ve Akyol, 2011). Yeryüzündeki değişime ve gelişime uyum sağlayabilmek ve bu süreci anlayabilmek için insanın okumaya ve okuduklarını yorumlamaya ihtiyacı vardır. Eğitimin en önemli amaçlarından biri de bu ihtiyacı giderebilmek ve öğrenme becerilerinin gelişmesini sağlayabilmektir. Değişik düşünce yapılarındaki kitapları okuyabilme ve anlayabilme, analiz-sentez becerilerini geliştirebilme, olaylara farklı perspektiflerden bakabilme, bireye içinde bulunduğu toplumun sosyoekonomik süreçlerine katılabilme imkânı sağlamaktadır (Katrancı, 2015).

Okuma eyleminden istenilen yararın elde edilebilmesi için bireyin okumaya yönelmesi ve okuduğunu anlaması gerekmektedir. İnsanlar, ilgilerinden ve meraklarından kaynaklanan içsel nedenlerle okumaya yönelebilecekleri gibi okul, aile, arkadaş çevresi vb. dışsal nedenlerle de okumaya yönelebilirler (Yıldız ve Akyol, 2011).

Okuma eylemi, bireylerin gerçekleştirmeyi veya gerçekleştirmemeyi isteyebilecekleri bir etkinlik olması nedeniyle motivasyon gerektiren bir faaliyettir. İnsan davranışlarını şekillendiren önemli değişkenlerden birisi olan motivasyon, okumayı öğrenmede ve geliştirmede temel etkenlerin başında gelmektedir (Baker ve Wigfield, 1999). Okumayla ilgilenen araştırmacılar son yıllarda, okumayı geliştiren bilişsel becerilerin yanı sıra okuma motivasyonu da ilgilenmeye başlamışlardır. Yapılan çalışmalar, bir okuyucu etkili bilişsel becerilere sahip olsa bile okumaya yönelik motivasyonu istenilen seviyede değilse, okumaya gereken zamanı ayırmadığını göstermektedir (Wigfield, Guthrie, Tonks ve Perencevich, 2004). Bu noktada motivasyon ve okuma motivasyonu kavramları üzerinde daha ayrıntılı bir açıklama yapılması gerekli görülmektedir.

Okuma Motivasyonu

Motivasyon kavramı, insan davranışlarına yön veren çok boyutlu hedefleri ve inançları betimlemektedir (Guthrie ve Wigfield, 1999). Motivasyon, değişik boyutları olan ve analiz edilmesi zor bir alandır. Süreç içinde değişebilen bir yapıya sahip olan motivasyon, varlığını her zaman sürdürür. Ancak süresi, yönü, büyüklüğü ve kalitesi zamanla değişiklik gösterebilir. Motivasyon tek başına aktif olamaz. Gerçekleştirilen eylemlerle birlikte bir etkileşim içine girerek onların yönünü tespit eder (Unrau ve Quirk, 2014). Çocukların davranışlarında ve beceri kazanmalarında önemli bir etkisi olduğu düşünülen motivasyon, çocuk büyüdükçe daha farklı ve karmaşık bir duruma gelmektedir. Küçük yaşta bireyler kendi yeterlikleri konusunda daha olumlu bir düşüncede iken, çocukların okul çevresi ve akademik durumları değiştikçe ve ilerledikçe motivasyon düzeyi de değişmektedir (Eccless ve Wigfield, 2002).

Motivasyon, okuma becerilerinin gelişiminde çok önemli bir yere sahiptir. Okuma motivasyonu, kişinin

okumayla ilgili hedef ve inançlarına yönelik motivasyonu olarak tanımlanmaktadır. Okuma motivasyonu, bireyin gerçekleştirdiği aktivitelerden, etkileşimlerden ve metin ile öğrenmesinden etkilenmektedir. Okunulan metnin anlaşılabilmesi için okumaya yönelik motivasyonun üst düzeyde olması gerekmektedir (Guthrie ve Wigfield, 1999). Okuma motivasyonu sayesinde okuyucu okuma amacını, zihinsel faaliyetlerini, okuma yöntemlerini ve okuma miktarını düzenleyebilir (Katrancı, 2015). Araştırmacıların temel aldığı kuramsal bakış açısı, okuma motivasyonuna olan yaklaşımları da etkilemektedir. Örneğin motivasyonu içsel ve dışsal motivasyon bakımından ele alan Wang ve Guthrie (2004)'e göre okuma motivasyonu, bireyleri okumaya yönelten içsel ve dışsal süreçlerden oluşmaktadır. İçsel motivasyon, yapılacak olan bir etkinliği not almak veya ödül almak gibi dışsal nedenlerden dolayı değil de kişinin yalnızca kendisi istediği için yapmasıdır. Bir etkinliğe dâhil olmanın, etkinliğe yönelik kişisel ilgiden ve meraktan kaynaklanması içsel motivasyonla ilgilidir. (Ryan ve Deci, 2000). Okumaya yönelik içsel motivasyonu sağlamış olan bireyler, kendi aldıkları kararlar doğrultusunda okurlar ve okumaya ayırdıkları zaman daha fazla olur. Logan, Medford ve Hughes (2011) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada, okumaya yönelik içsel motivasyona göre, okumada düşük başarı gösteren öğrencilerin okuduğunu anlama becerilerinin yordanması amaçlanmıştır. Buna göre, okuduğunu anlamayı olumsuz etkileyen nedenlerin açıklanmasında ve özellikle düşük başarı gösteren öğrencilerin okuma performanslarının değerlendirilmesinde içsel motivasyonun önemli bir payının olduğu ifade edilmiştir (akt. Katrancı, 2015).

Dışsal motivasyon, etkinliklere katılmanın dışsal değer ve ödüllere bağlı olmasını ifade eder (Ryan ve Deci, 2000). Davranışların dışsal olarak düzenlenmesi, davranışın ödül ve ceza mekanizmalarıyla kontrol edilmesidir. Öğrenciler cezadan kaçmak için ya da öğretmenin veya ailesinin beklentilerini karşılamak için okuyorsa, bu onun dışsal olarak motive olduğunu gösterir (Hidi, 2000). Dahası öğrenciler dışsal olarak motive olduklarında ilgilerinden dolayı okumak yerine iyi not almak ya da kendini başkalarına göstermek gibi sosyal değerlerden dolayı okurlar. Dışsal motivasyona sahip olan öğrenciler kendilerini başkalarına kanıtlamak için okuduklarından dolayı sonunda sosyal olarak değer verilen davranışları özümseyerek okumayla bu değerleri bütünleştirirler (Wang ve Guthrie, 2004). Kişide gerçek anlamda bir okuma bilinci yaratılmak isteniyorsa içsel motivasyonun sağlanması gerekmektedir.

Özetlemek gerekirse, okuma motivasyonu bireylerin okumaya yönelmesinde ve okumayı sürdürmesinde etkili olan temel bir faktördür. Bu nedenle bireyleri okumaya yönelten nedenler, bireylerin okuma amaçları, okuma eğilimleri ve okumaya ayırdıkları zaman okuma motivasyonu yakından ilgilidir. (Yıldız, Yıldırım, Ateş ve Çetinkaya, 2013). Literatür incelendiğinde motivasyonun okuma ve okuduğunu anlama becerilerinin artırılmasında önemli bir etken olarak kabul edilmesinden dolayı eğitim kurumlarının hemen her basamağında öğrenim gören öğrenciler için okuma ve motivasyon arasındaki ilişkinin tespitine yönelik araştırmalar yapıldığı

dikkat çekmektedir (Başaran ve Ateş 2009). Ancak alan yazında okumaya yönelik motivasyonun tespit edilmesi amacıyla geliştirilen değerlendirme araçlarının sınırlı sayıda olduğu ve bu çalışmaların çoğunluğunun öğrencilerin ilköğretim kademesinde olduğu dönemlerde yapıldığı dikkat çekmektedir. Bu çalışmalara örnek verecek olursak; Yıldız (2013) çalışmasında ilköğretim 3,4 ve 5. sınıf öğrencilerinin okuma motivasyonlarını tespit etmeye çalışmıştır. Bu çalışmada Wigfield ve Guthrie (1997) tarafından geliştirilmiş okuma motivasyonu ölçeği Türkçe'ye uyarlanarak kullanılmıştır. Yıldız ve Akyol (2011) çalışmalarında ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama, okuma motivasyonu ve okuma alışkanlıkları arasındaki ilişkiyi belirlemeye çalışmışlardır. Bu çalışmada Guthrie ve Wigfield (1997) tarafından geliştirilmiş okuma motivasyonu ölçeği Türkçe'ye uyarlanarak kullanılmıştır. Aydemir ve Öztürk (2013) çalışmalarında 5. sınıf öğrencilerinin okuma motivasyonunu tespit etmek için ölçek geliştirmişlerdir. Yıldız (2013) çalışmasında okuma motivasyonu, akıcı okuma ve okuduğunu anlamının beşinci sınıf öğrencilerinin akademik başarılarındaki rolünü tespit etmeye çalışmıştır. Bu çalışmada Guthrie ve Wigfield (1997) tarafından geliştirilmiş okuma motivasyonu ölçeği Türkçe'ye uyarlanarak kullanılmıştır. Yıldız, Yıldırım, Ateş ve Çetinkaya (2013) yetişkinlerin okuma motivasyonlarını tespit etmeye çalışmışlardır. Bu çalışmada Schutte ve Malouff (2007) tarafından geliştirilen Yetişkin Okuma Motivasyonu Ölçeği (YOMÖ) Türkçeye uyarlanarak kullanılmıştır. Yıldız ve Aktaş (2015) çalışmalarında Guthrie ve Klauda (2014) tarafından geliştirilen "Okuma Motivasyonu ve Okumaya Adanmışlık Ölçeği"nin uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarını gerçekleştirmişlerdir. Bu araştırmanın çalışma grubunu 5,6,7 ve 8. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Çakıroğlu ve Palancı (2015) çalışmalarında öğrencilerin okumaya yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla Mckenna ve Kear (1990) tarafından geliştirilmiş olan "Okumaya Yönelik Tutum Ölçeği"nin uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını gerçekleştirmişlerdir. Araştırmanın çalışma grubu 5, 6, 7 ve 8. sınıfa devam eden öğrencilerden oluşmaktadır. Son olarak Karahan (2015) çalışmasında, öğretmen adaylarının okumaya yönelik motivasyonlarını çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Çalışmasında Schutte ve Malouff (2007) tarafından geliştirilen, Yıldız, Yıldırım, Ateş ve Çetinkaya (2013) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Yetişkin Okuma Motivasyonu Ölçeği"ni kullanmıştır. Bu çalışmalar incelendiğinde gerek ölçek geliştirme çalışmaları olsun gerek okuma motivasyonunun tespitine yönelik çalışmalarda kullanılan ölçekler olsun, genellikle ilkökul öğrencilerine yönelik olarak gerçekleştirildiği görülmektedir. Çalışma grubunu yetişkinlerin oluşturduğu sadece iki tane çalışma tespit edilebilmiştir. Bu çalışmalarda kullanılan veya geliştirilen ölçeklerin ise Türkçe'ye uyarlanarak literatüre kazandırılan ölçekler olduğu görülmektedir.

Türkiye'de okuma motivasyonu ile ilgili çalışmalar artmaya başlamış olsa da henüz yeterli düzeyde değildir. Türkiye'de okuma motivasyonu ile ilgili araştırmaları sınırlandıran en temel faktör, okuma motivasyonunun ölçülmesinde kullanılacak psikometrik araçların eksikliğidir (Yıldız, Yıldırım, Ateş ve Çetinkaya, 2013).

Bu noktadan hareketle bu çalışmada, yetişkinlerin okuma motivasyonlarını tespit etmeye yönelik olarak geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmış bir ölçek geliştirilerek bu alanda yapılacak olan çalışmalara katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

Yöntem

Araştırma Modeli

Araştırma nicel bir çalışma olup tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Araştırma Grubu

Araştırmanın örneklemini yetişkin bireylerden oluşmaktadır. Literatürde, özellikle faktörler güçlü ve belirgin olduğunda ve değişken sayısı fazla büyük olmadığında, 100 ile 200 arasındaki örneklem büyüklüğünün yeterli olacağı belirtilmektedir. Genel bir kural olarak ise, örneklem büyüklüğünün, gözlenen değişken sayısının en az beş katı olması gerektiği de ifade edilmektedir (Büyüköztürk, 2002). Bu bağlamda, yapılan literatür taraması sonrası 52 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuş ve uzman görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşleri doğrultusunda bazı maddeler ölçek formundan çıkarılarak 38 maddeye düşürülmüştür. Başlangıç kısmında kişisel bilgilerin de yer aldığı bu form, toplam 209 kişiye uygulanmıştır. Böylece ölçek, madde sayısının yaklaşık 5 katı kişiden oluşan bir örnekleme uygulanmıştır. Çalışma grubunda yer alan kişilere ait demografik bilgiler Çizelge 1'de verilmiştir.

Çizelge 1'de yer alan verilere göre, cinsiyet değişkenindeki kadın katılımcıların oranı (%68,9) erkek katılımcılara oranla (%31,1) daha fazla olduğu görülmektedir. Yaş değişkenine baktığımızda en fazla katılımın %44,0 ile 18-23 yaş grubunda, en az katılımın ise %6,7 ile 36-41 yaş grubunda olduğu görülmektedir. Eğitim durumu değişkeni incelendiğinde en yüksek katılımın %46,4 ile lise mezunu bireylerde, en düşük katılımın ise %0,5 ile ilkökul mezunu bir bireylerde olduğu görülmektedir. Son olarak meslek grubu değişkeni incelendiğinde ise en yüksek katılımın %41,1 ile öğrenciler ve %28,2 ile öğretmenlerin olduğu dikkat çekmektedir.

Veri Toplama Aracı

Bu araştırma bir ölçek geliştirme çalışmasıdır. Ölçeğin geliştirilmesinde Anderson (1981, akt. Köklü, 1995) tarafından önerilen sekiz aşama göz önünde bulundurulmuştur. Buna göre;

Ölçeğin geliştirilmesine yönelik olarak ilk aşamada; İlgili literatür doğrultusunda, okuma motivasyonunu belirlemeye yönelik olarak yapılan çalışmalar incelenmiş olup toplam 52 tane sorunun yer aldığı bir madde havuzu oluşturulmuştur.

İkinci aşamada; Geçerlik çalışmalarında öncelikli olarak kapsam ve görünüş geçerliği için başvurulacak olan uzmanlar belirlenmiş ve hazırlanan madde havuzu görüşlerine sunulmuştur.

Üçüncü aşamada; Bu maddeler iki uzmanının görüşleri alınarak bir ön elemeden geçirilmiş ve yapılan görüşmeler, alınan öneriler ve düzeltmeler sonucunda ölçekten gerekli görülen maddeler çıkarılmıştır. Bunun sonucunda madde sayısı 38 olarak belirlenmiştir.

Çizelge 1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular
Table 1. Findings on Demographic Characteristics of Participants

Değişken	Grup	f	%
Cinsiyet	Erkek	65	31,1
	Kadın	144	68,9
	Toplam	209	100
Yaş	18-23 yaş	92	44,0
	24-29 yaş	60	28,7
	30-35 yaş	22	10,5
	36-41 yaş	14	6,8
	42 yaş ve üzeri	21	10,0
	Toplam	209	100
Eğitim Durumu (Mezuniyet)	İlkokul	0	0,0
	Ortaokul	1	0,5
	Lise	97	46,4
	Üniversite	57	27,3
	Yüksek Lisans	41	19,6
	Doktora	13	6,2
	Toplam	209	100
Meslek	Sağlık Personeli	3	1,4
	Mühendis	1	0,5
	Öğretmen	59	28,2
	Akademisyen	24	11,5
	Güvenlik Görevlisi	2	1,0
	Serbest Meslek	4	1,9
	Öğrenci	86	41,1
	Diğer	30	14,4
	Toplam	209	100

Dördüncü aşamada; Bu 38 madde rastgele dizilerek; “Her zaman” ifadesi için 5; “Sıklıkla” ifadesi için 4; “Bazen” ifadesi için 3; “Nadiren” ifadesi için 2; “Hiçbir zaman” ifadesi 1 puan olacak şekilde derecelendirilmiştir. Ölçeğin demografik özellikler bölümünde cinsiyet, yaş, eğitim durumu ve meslek olarak dört farklı soru sorulmuştur.

Beşinci aşamada; Hazırlanan Likert tipi ölçeğin ilk formu ölçeğin uygulanacağı evrenden seçilen ve ölçekteki cümle sayısının yaklaşık beş katı fazlasına karşılık gelen 209 kişiye uygulanarak gerçekleştirilmiştir.

Altıncı aşamada; 38 tane maddenin her birine ait tepkiler ile toplam ölçek puanları arasında korelasyon hesaplanmıştır.

Yedinci aşamada; Ölçeğe ilişkin geçerlik ve güvenilirlik analizleri gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen faktör analizi sonucunda birden fazla faktöre yük veren ve ölçeğin yapısına uymayan maddeler çıkartılmıştır. Başlangıçta 6 faktör ve 33 maddeden oluşan ölçek, yapılan bu işlemler sonucunda 5 faktör ve 28 maddeden meydana gelmiştir. Ölçek maddelerinin iç tutarlılığını test etmek amacıyla Cronbach alfa katsayısı hesaplanmıştır. Bu aşamaya ilişkin ayrıntılar çalışmadaki bulgular başlığı altında detaylı bir şekilde belirtilmiştir.

Sekizinci aşamada; Okuma motivasyonunu artırmaya yönelik uygulamaları içeren ve toplamda 28 madde ve 5 faktörden oluşan Yetişkinlere Yönelik Okuma Motivasyonu Ölçeği’nin son formu hazırlanmıştır.

Verilerin Analizi

Ölçeğin yapı geçerliliği faktör analizi ve madde toplam korelasyonlarına bakılarak incelenmiştir. Verilerin analizinde SPSS programında Açıklayıcı Faktör Analizi yöntemi kullanılmıştır. Birden fazla faktöre girme ile ilgili alınabilecek ölçüt faktör yükleri arasında en az 0,10 fark olmasıdır. İki faktördeki yük değerleri arasında 0,10’dan az fark olan maddeler binişik maddeler olarak adlandırılmaktadır (Büyüköztürk, 2010).

Büyüköztürk (2010), faktör yük değerinin, 0,45 ya da daha yüksek olmasının seçim için iyi bir ölçü olacağını belirtmiştir. Ancak uygulamada az sayıda madde için bu sınır değerin 0,30’a kadar indirilebileceğini ifade etmiştir. Bu araştırmada madde toplam korelasyonları 0,30’un altındaki maddeler, faktör yük değerleri 0,30’un altında olan maddeler ve iki faktördeki yük değerleri arasında 0,10’dan az fark olan binişik maddeler ölçekten çıkarılmıştır.

Bulgular

Uygulamalar sonunda elde edilen veriler kullanılarak yapılan analizler sonucunda ulaşılan bulgular aşağıda sırasıyla sunulmuştur.

Madde-Toplam Puan Korelasyonu

Madde-toplam test puanı korelasyonu, madde puanı ile test maddeleri toplam puanı arasındaki ilişkiyi açıklamada kullanılır.

Madde-toplam test puanı korelasyonunun yüksek ve pozitif çıkması ölçeğin iç tutarlılığına sahip olduğunu gösterir (Büyüköztürk, 2010). Yapılan madde toplam puan korelasyon analiz sonuçları aşağıda Çizelge 2’de gösterilmiştir. Çizelge 2’de yer alan verilere göre, 38 maddelik taslak ölçekte yer alan maddelerin madde-toplam puan korelasyonlarının hesaplanması sonucunda, madde-toplam puan korelasyon değeri 0,30’un altında olan 9, 16, 20, 21, 27. maddeler ölçekten çıkarılarak ölçeğin madde sayısı 33’e indirilmiştir.

Verilerin Faktör Analizi İçin Uygunluğunun Değerlendirilmesi

Çalışmada elde edilen verilerin faktör analizi yapmaya uygun olup olmadığının belirlenmesi için hesaplanan KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) ve Bartlett testine ait değerler Çizelge 3’de sunulmuştur.

Çizelge 3’te görüldüğü gibi KMO değerinin 0,70’nin üstünde çıkmış olması (KMO=0,926>0,70) faktör analizi açısından örneklem kümesinin uygun olduğunu göstermektedir. Bartlett testi sonucunda (3451.853) $p<0,01$ düzeyinde anlamlı olması korelasyon matrisi için faktör analizi yapmanın uygun olduğu söylenebilir (Leech, Barrett ve Morgan, 2005).

Faktör Analizine İlişkin Bulgular

Çalışmanın bu aşamasında taslak ölçekte yer alan 33 madde için yapılan faktör analizi sonucunda faktör yük değeri 0,30’un altında olan ve birden fazla faktörde 0,10’dan daha az bir farkla yer aldıkları için binişik maddeler olarak değerlendirilen (Büyüköztürk, 2010) toplam 5 madde (2, 17, 24, 26 ve 36. maddeler) ölçekten çıkarılmıştır. Böylece ölçekteki madde sayısı 28’e indirilmiştir.

Ölçekte kalan maddelere direct oblimin rotasyonu uygulanmış ve bunun sonucunda özdeğeri 1’den büyük olan ve toplam 28 maddeden oluşan 5 faktör ortaya çıkmıştır (Çizelge 4). Buna göre ilk faktör toplam varyansın %36,525’ini, ikinci faktör %6,752’sini, üçüncü faktör %5,575’ini, dördüncü faktör %4,987’sini ve beşinci faktör %4,119’unu açıklamaktadır. Elde edilen beş faktör yardımıyla toplam varyansın %57,958’i açıklanmıştır. Sosyal bilimlerde yapılan analizlerde %40 ile %60 arasında değişen varyans oranları ölçeğin faktör yapısının güçlülüğüne işaret ettiğine göre (Tavşancıl, 2002) bu çalışmadaki ölçek için toplam varyans oranının yeterli olduğu söylenebilir.

Çizelge 2. Ölçek Maddelerine Ait Madde-Toplam Puan Korelasyonları

Table 2. Item-Total Score Correlations of Scale Items

Madde No	Madde Toplam Korelasyonu	Madde No	Madde Toplam Korelasyonu	Madde No	Madde Toplam Korelasyonu
M1	0,491	M16	-0,354	M31	0,673
M2	0,580	M17	0,438	M32	0,386
M3	0,607	M18	0,571	M33	0,329
M4	0,432	M19	0,575	M34	0,303
M5	0,619	M20	0,160	M35	0,434
M6	0,426	M21	0,065	M36	0,606
M7	0,737	M22	0,540	M37	0,653
M8	0,556	M23	0,587	M38	0,805
M9	0,163	M24	0,582		
M10	0,355	M25	0,589		
M11	0,719	M26	0,592		
M12	0,679	M27	0,202		
M13	0,384	M28	0,388		
M14	0,527	M29	0,707		
M15	0,706	M30	0,570		

Çizelge 3. KMO ve Barlett Testi Sonuçları

Table 3. KMO and Barlett Test Results

Küresel Barlett Testi	Ki-kare Değeri	3451,853
	Serbestlik Derecesi	528
	Önem Düzeyi(p)	0,000
	K.M.O.	0,926

Çizelge 4. Faktörlerin Varyans Açıklama Yüzdeleri

Table 4. Variance Explanation Percentages of Factors

Faktörler	Özdeğerler	Varyans Yüzdesi	Toplam Varyans Yüzdesi
1. Faktör	10,227	36,525	36,525
2. Faktör	1,891	6,752	43,277
3. Faktör	1,561	5,575	48,852
4. Faktör	1,396	4,987	53,839
5. Faktör	1,153	4,119	57,958

Çizelge 5. Maddelerin Faktör Yük Değerleri

Table 5. Factor Loading Values of Items

Madde No	Faktörler				
	1.Faktör	2.Faktör	3.Faktör	4.Faktör	5.Faktör
M1	0,869				
M3	0,520				
M5	0,645				
M7	0,637				
M11	0,655				
M12	0,601				
M15	0,689				
M18	0,721				
M29	0,464				
M31	0,554				
M37	0,538				
M38	0,672				
M4		0,703			
M13		0,675			
M14		0,417			
M34		0,728			
M35		0,734			
M10			0,887		
M28			0,809		
M6				0,610	
M19				0,492	
M33				0,616	
M8					0,570
M22					0,654
M23					0,703
M25					0,372
M30					0,492
M32					0,479

Faktör analizi sonucunda ölçekte kalan maddeler, maddelerin faktörlere dağılımı ve her bir faktöre giren maddenin faktör yük değerine Çizelge 5'te yer verilmiştir. Çizelge 5 incelendiğinde, birinci faktörde yer alan maddelerin yük değerlerinin 0,869 ile 0,464 arasında, ikinci faktörde yer alan maddelerin yük değerlerinin 0,734 ile 0,417 arasında, üçüncü faktörde yer alan maddelerin yük değerlerinin 0,887 ile 0,809 arasında, dördüncü faktörde yer alan maddelerin yük değerlerinin 0,492 ile 0,616 arasında ve beşinci faktörde yer alan maddelerin yük değerlerinin 0,372 ile 0,703 arasında değiştiği görülmektedir. Ayrıca birinci faktörde 12, ikinci faktörde 5, üçüncü faktörde 2, dördüncü faktörde 3 ve beşinci faktörde 6 madde toplanmıştır.

Buna göre, faktör yük değerleri verilen maddeler için yapılan analizler sonucunda, birinci faktörün “m1, m3, m5, m7, m11, m12, m15, m18, m29, m31, m37, m38” maddelerini, ikinci faktörün “m4, m13, m14, m34, m35” maddelerini, üçüncü faktörün “m10, m28” maddelerini, dördüncü faktörün “m6, m19, m33” maddelerini ve beşinci faktörün “m8, m22, m23, m25, m30, m32” maddelerini içerdiği görülmektedir. Birinci faktörde toplanan 12 maddenin ifade ettiği anlamlara bakılarak “Okuma sevgisine” ilişkin görüşleri, ikinci faktörde toplanan 5 maddenin ifade ettiği anlamlara bakılarak “Okuma alışkanlığı tarzına” ilişkin görüşleri, üçüncü faktördeki 2 maddenin ifade ettiği anlamlara bakılarak “Okuma empatisine” yönelik görüşleri, dördüncü faktördeki 3

maddenin ifade ettiği anlamlara bakılarak “Okuma yardımlaşmasına” yönelik görüşleri ve beşinci faktördeki 6 maddenin ifade ettiği anlamlara bakılarak “Okuma paylaşımına” yönelik görüşleri yansıttığı söylenebilir.

Güvenilirlik Çalışması

Yapılan analizler sonucunda 28 maddeden oluştuğu tespit edilen ölçeğin güvenilirliğini ortaya koymak amacıyla Cronbach Alpha katsayısı hesaplanmıştır. Ölçeğin güvenilirlik sonuçlarına ilişkin bulgular Çizelge 6'da verilmiştir.

Çizelge 6'ya göre birinci faktör olan “Okuma sevgisi” faktörünün Cronbach Alpha katsayısı 0,914, ikinci faktör olan “Okuma alışkanlığı tarzı” faktörünün Cronbach Alpha katsayısı 0,928, üçüncü faktör olan “Okuma empatisi” faktörünün Cronbach Alpha katsayısı 0,896, dördüncü faktör olan “Okuma yardımlaşması” faktörünün Cronbach Alpha katsayısı 0,892 ve beşinci faktör olan “Okuma paylaşımı” faktörünün Cronbach Alpha katsayısı ise 0,932 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin nihai formunu oluşturan 28 maddenin genelinden elde edilen Cronbach Alpha katsayısı ise 0,929 olarak elde edilmiştir. Büyüköztürk (2010), 0,70 ve üzeri değere sahip güvenilirlik katsayılarının yeterli kabul edilebileceğini ifade etmiştir. Bu yapıyla araştırmada geliştirilen ölçeğin, yazarın önerdiği değer üstünde bir değere sahip olmasıyla oldukça güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir.

Çizelge 6. Ölçek Güvenirlik Sonuçları

Table 6. Scale Reliability Results

Faktörler	Madde Sayısı	İç Tutarlılık
Okuma sevgisi	12	0,914
Okuma alışkanlığı tarzı	5	0,928
Okuma empatisi	2	0,896
Okuma yardımlaşması	3	0,892
Okuma paylaşımı	6	0,932
Ölçek toplam	28	0,929

Sonuç

Bu çalışmada yetişkinlerin okuma motivasyonunu tespit etmeye yönelik bir ölçek geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla yetişkinlerin okuma motivasyonlarını sorgulayan 38 adet 5'li Likert tipi madde hazırlanmıştır. Çalışmada elde edilen verilere yapılan madde analizinde, ölçekteki tüm maddeler için madde-toplam analizi yapılmış ve neticede ölçeğin güvenilirliğini ve faktör yapısını olumsuz etkilediği belirlenen toplam 5 madde ölçekten çıkarılmış ve geriye 33 madde kalmıştır. Daha sonra geriye kalan bu 33 maddeye ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek amacıyla faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi sonrası ölçekten 5 madde daha çıkarılmış ve bu son haliyle toplam varyansın %57,958'ini açıklayan, 28 maddeden oluşan 5 faktör elde edilmiştir. Ölçekte yer alan 28 maddenin 12'si birinci faktör olan "Okuma sevgisi" faktöründe, 5'i ikinci faktör olan "Okuma alışkanlığı tarzı" faktöründe, 2'si üçüncü faktör olan "Okuma empatisi" faktöründe, 3'ü dördüncü faktör olan "Okuma yardımlaşması" faktöründe ve son olarak 6'sı beşinci faktör olan "Okuma paylaşımı" faktöründe toplanmıştır.

Yapılan güvenilirlik analizleri sonucunda ölçeğin nihai formunu oluşturan 28 maddenin genelinden elde edilen Cronbach Alpha katsayısı ise 0,929 olarak elde edilmiştir. Kurnaz (2019) ortaokul öğrencilerinin okuma iç motivasyonlarını belirlemeye yönelik bir ölçek geliştirme çalışması yapmıştır. Bu çalışmada geliştirilen ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı ise 0,85 olarak tespit edilmiştir. Katrancı (2015) tarafından yapılan başka bir çalışmada yaşları 9 ve 12 arasında değişen çocukların kitap okuma motivasyonu belirlemeye yönelik olarak ölçek geliştirme çalışması yapılmıştır. Bu çalışmada da Cronbach Alpha katsayısı 0,85 belirlenmiştir. Yapılan çalışmalarla kıyaslandığında bu çalışmanın gayet iyi bir güvenilirlik katsayısına sahip olduğu söylenebilir.

Bu çalışmada geliştirilen ölçeğin, yetişkinlerin okumaya yönelik motivasyonlarını genel anlamda tespit edebilmek adına kullanılabileceği düşünülmektedir. Ölçeğin kullanılması sayesinde elde edilecek verilerle yetişkin bireylerin okuma motivasyonlarını arttırmaya yönelik çalışmalar yapılabilir.

Kaynaklar

- Akyol, H. (2005). *Türkçe ilk okuma yazma öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Aydemir İleri, Z., & Öztürk, E. (2013). Metinlere yönelik okuma motivasyonu ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *İlköğretim Online*, 12(1), 66-76.
- Baker, L., & Wigfield, A. (1999). Dimensions of children's motivation for reading and their relations to reading activity and reading achievement. *Reading Research Quarterly*, 34, 452-477.

- Başaran, M., & Ateş, S. (2009). İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin okumaya ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(1), 73-92.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: Temel kuramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 32, 470-483.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Çakıroğlu, O., & Palancı, M. (2015). Okuma tutum ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *International Journal of Human Sciences*, 12(1), 1143-1156.
- Eccles, J. S., & Wigfield, A. (2002). Motivational beliefs, values, and goals. *Annual review of psychology*, 53(1), 109-132.
- Guthrie, J. T., & Wigfield, A. (1999). How motivation fits into a science of reading. *Scientific Studies of Reading*, 3(3), 199-205.
- Hidi, S. (2000). An interest researcher's perspective: The effects of extrinsic and intrinsic factors on motivation. In *Intrinsic and extrinsic motivation* (pp. 309-339). Academic Press.
- Karahan Ürün, B. (2015). Öğretmen adaylarının okumaya yönelik motivasyonlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Kafkas Üniversitesi örneği). *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(11), 1569-1586.
- Katrancı, M. (2015). İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin kitap okuma motivasyonlarının incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 3(2), 49-62.
- Katrancı, M. (2015). İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin yazma ve kitap okuma motivasyonlarının incelenmesi. *International Journal of Language Academy*, 3(1), 57-72.
- Köklü, N. (1995). Tutumların ölçülmesi ve likert tipi ölçeklerde kullanılan seçenekler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 28(2), 81-93.
- Kurnaz, H. (2019). Okuma iç motivasyonu ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 234-250.
- Leech, N.L., Barrett, K.C., & Morgan, G.A. (2005). *SPSS for intermediate statistics: Use and interpretation (second edition)*. Mahwah, New Jersey, London: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Ryan, R.M., & Deci, E.L. (2000). Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and new directions. *Contemporary Educational Psychology*, 25, 54-67.
- Tavşancıl, E. (2002). *Tutumların ölçülmesi ve spss ile veri analizi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Unrau, N. J., & Quirk, M. (2014). Reading motivation and reading engagement: Clarifying commingled conceptions. *Reading Psychology*, 35, 260-284.
- Wang, J. H. Y., & Guthrie, J. T. (2004). Modeling the effects of intrinsic motivation, extrinsic motivation, amount of reading, and past reading achievement on text comprehension between US and Chinese students. *Reading research quarterly*, 39(2), 162-186.
- Wigfield, A., Guthrie, J. T., Tonks, S., & Prentice, K. C. (2004). Children's motivation for reading domain specificity and instructional influences. *The Journal of Educational Research*, 97, 299-309.

- Yıldız, M. (2013). İlköğretim 3, 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin okuma motivasyonlarının incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 38(168), 260-271.
- Yıldız, M. (2013). Okuma motivasyonu, akıcı okuma ve okuduğunu anlamının beşinci sınıf öğrencilerinin akademik başarılarındaki rolü. *Turkish Studies*, 8(4), 1461-1478.
- Yıldız, M., & Aktaş, N. (2015). Okuma motivasyonu ve okumaya adanmışlık ölçeği: Türkçeye uyarlama çalışması. *International Journal of Human Sciences*, 12(2), 1349-1365.
- Yıldız, M., & Akyol, H. (2011). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama, okuma motivasyonu ve okuma alışkanlıkları arasındaki ilişki. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(3), 793-815.
- Yıldız, M., Yıldırım, K., Ateş, S., & Çetinkaya, S. (2013). Yetişkin okuma motivasyonu ölçeğinin Türkçeye uyarlanması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(44), 348-359.